

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дн Николай Стоянов Колишев

за дисертационен труд, разработен от Невена Владимирова Минчева на тема:

**„Личностната типология и лидерският стил при управление конфликти
от учители в гимназиален етап на обучение“**

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

в област на висше образование 1. Педагогически науки,

професионално направление 1.2. Педагогика,

научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“

Софийски университет „Св. Климент Охридски“,

Факултет по науки за образованието и изкуствата,

Катедра „Социална педагогика и социално дело“,

научен ръководител проф. д-р Нели Бояджиева,

I. Данни за докторанта, дисертацията, автореферата и публикациите.

Невена Минчева е родена на 22.04.1965 г. Завършва СУ „Св. Климент Охридски“ със специалност Психология и втора специалност Френски език през 1991 г. През 2000 г. завършва следдипломна специализация по Клинична психология в Медицински университет – София. От 1992 до 1993 г. работи като учител по френски език в 21 СОУ „Христо Ботев“, гр. София. От 1993 до 1995 г. е клиничен психолог в Национален център по наркомании, гр. София като в същия период (до 1996 г.) провежда психодиагностични и психотерапевтични консултации в качеството си на психолог в Частен кабинет за психологични консултации – фирма „Нюкс“. От 1997 до 1998 г. работи като клиничен психолог в ПБ „Св. Иван Рилски“, гр. София като едновременно с това е хоноруван преподавател в Нов български университет, където провежда курс „Психология на развитието на деца през средното детство“. В периода 1998 – 2001 г. Невена Минчева извършва психодиагностика и психично консултиране в Сдружение „Форум за развитие на личността 2002“, а от 2001 до 2002 г. е

клиничен психолог в Център за психично здраве. От 2002 до 2007 г. е психолог в Институт по психология на МВР, след което започва работа като училищен психолог в Софийска гимназия по строителство, архитектура и геодезия „Христо Ботев“, гр. София.

Дисертационният труд е дело на автора. Той е разработен в общ обем от 241 с. Основният текст заема 207 с. Литературата включва 176 заглавия, от които 93 на кирилица, 57 на латиница и 16 интернет-източника и е разположена на 9 с. Приложението е с обем от 20 с. В текста са включени 87 таблици. Езикът на дисертацията е академичен и свидетелства за владене на научната терминология. Стилът е адекватен на изследователския характер на разработката.

Авторефератът е представителен по отношение на съдържанието на дисертацията. Той е структуриран логично с акцент върху постановката на изследването и анализа на изследователските резултати.

По темата на дисертацията се публикувани 3 статии в тематични сборници.

В дисертационното изследване се установява и анализира връзката между личностния тип на гимназиалния учител според типологията на Д. Кейрси, от една страна, и предпочитаните от учителите лидерски стил и стратегия за разрешаване на конфликти, от друга. Дисертацията се отличава със следните характерни особености:

- Ясно и точно формулирани методологически характеристики на изследването.
- Пространен и задълбочен теоретичен анализ на значими литературни източници, резултатът от който е компетентно уточняване на основните понятия.
- Правомерна постановка на емпиричното изследване, съществена част от която е употребата на адекватни на поставената цел изследователски методи.

- Многоаспектен анализ на резултатите от изследването, включващ установяване на зависимости между предпочитанията на учителите към лидерски стил и стратегия за разрешаване на конфликти, от една страна, и следните променливи величини, от друга: личностен тип учител, пол, възраст, професионален опит, степен на образование. Установяват се също така доминиращият тип личност в учителската професия, според типологията на Д. Кейрси, и доминиращите сред учителите предпочитания към лидерски стил и стратегия за разрешаване на конфликти. В рамките на тези основни посоки на анализа се установяват още 26 зависимости (ако съм ги преброил правилно), отнасящи се до конкретните скали на личностната типология, лидерски стилове и стратегии за разрешаване на конфликти.

Разработката е структурирана в четири глави, увод и заключение. В първата глава се систематизира информацията за класическите и съвременните теории за лидерството. Във втората глава се изяснява същността на конфликтите, анализират се обяснителните теории за възникването им, разглеждат се техните причини, цели, функции, типове, последствия, както и управлението им. Обръща се специално внимание на стратегиите за разрешаване на конфликтите, спецификите им в училищна среда и подходи за предотвратяването им, както и на посредничеството в конфликтни ситуации, осъществявано от ученици. В третата глава се систематизира информацията за личностните типове в психологическата литература. Разглежда се моделът на К. Г. Юнг за личността, типологията на персонала в българското училище и личностния профил на българските учители. Анализират се публикации на български автори, посветени на личностната типология и социониката. Четвъртата глава е посветена на организацията и методиката на изследването, както и на представянето и анализирането на резултатите от изследването.

Научноизследователската компетентност на автора е доказана по безспорен начин в следните съдържателни моменти на дисертацията:

1. Коректно са формулирани методологическите характеристики на изследването (цел, задачи, обект, предмет, хипотеза), което позволява на автора да очертае точно границите на разработката и научните приноси в нея, както и да постигне взаимна логична обвързаност между отделните части на текста и изчерпателност на изложението.

2. Компетентно е систематизирана теоретичната информация, отнасяща се до лидерството, конфликтите и личностните типове, в резултат на което е постигната необходимата понятийна яснота. По-конкретно, след анализ на редица определения авторът поставя в основите на изследването следните разбирания:

- Лидерството е процес на повлияване на поведението на другите чрез прилагането на множество разнообразни умения. Този възглед съдържа всички основни елементи на лидерството, а именно: субект, който упражнява влиянието; обект, към който то е насочено; действие, което е равнозначно на оказване на влияние; мотив за действието, който най-често се задава като постигането на цел.
- По отношение на конфликтите за основополагащо е прието разбирането на С. Джонев, според което конфликтът представлява остър сблъсък между противоречиви тенденции, при което всяка от страните опитва едностранно да манипулира обекта на конфликта. Познавателният потенциал на това определение се състои във факта, че то включва съществените елементи на конфликтите, каквито са наличието на субекти, всеки от които има своя представа за реалността, обект на конфликта, висока интензивност на противоречието.
- В качеството на концептуална основа за класификация на личностните особености на гимназиалните учители авторът напълно логично е поставил теорията на К. Г. Юнг, тъй като тази теория не поставя ударението върху подсъзнателното, а се

фокусира върху съзнателните аспекти на личността и по-конкретно върху разбирането и вземането на решение. Ценното в подхода на К. Юнг е, че личността се разглежда като цяло, както по структура, така и в процеса на взаимодействие с външния свят.

3. Използваните изследователски методи са адекватни на целта на изследването и успешно реализират поставените изследователски задачи. По-конкретно използвани са следните методи: тест за изследване на психологически портрети на Д. Кейрси, въпросник за самооценка на лидерски стилове, въпросник за предпочитания стил за разрешаване на конфликти на Томас и Килман, анкетен метод.

4. Представянето на изследователските резултати е извършено чрез таблици с висока информационна стойност. Анализът е многоаспектен, задълбочен, подробен, съчетаващ по оптимален начин констатиращи и обяснителни елементи, извършен с компетентно приложение на статистически методи.

5. Направените изводи следват логично от съдържанието на анализа и като такива убедително доказват успешната реализация на изследователската цел, както и степента в която се потвърждават формулираните основна хипотеза и подхипотези.

II. Научни приноси.

В текста на дисертационното изследване убедително са защитени следните теоретични приноси:

1. Установена е съществена зависимост между личностния тип на учителите в прогимназиален етап и предпочитаните от тях лидерски стил и стратегия за разрешаване на конфликти. По-конкретно, въз основа на коректни теоретични постановки и прецизно проведено изследване авторът убедително е доказал следните зависимости:

- Лидерският стил „Ориентация към хората“ е характерен в най-висока степен за изследваните лица от извадката с личностна функция „Сензорика“ и „Интуиция“.

- Лидерският стил „Ориентация към задачата“ е характерен в най-висока степен за изследваните лица от извадката с личностна функция „Чувстване“ и „Мислене“.
- Изборът на стратегиите за разрешаване на конфликти „Съперничество“, „Сътрудничество“ и „Приспособяване“ е характерен в най-висока степен за изследваните лица от извадката с личностна функция „Сензорика“ и „Интуиция“.
- При стратегията „Компромис“ резултатите показват, че най-голяма тежест имат скалите на личностна насоченост „Интуиция“ и „Сензорика“ действащи с отрицателен знак. С други думи, колкото по-силно са развити интуицията и сетивността, толкова по-рядко учителите предпочитат стратегията на компромиса.
- При стратегията „Избягване“ резултатите показват, че най-голяма тежест имат скалите на личностна насоченост „Чувстване“ и „Мислене“.

2. Установен е доминиращият личностен тип гимназиален учител, който според осъщественото от автора изследване е логико-сензорен екстраверт, разсъдителен, роден ръководител и администратор. Този извод открива перспективни посоки за задълбочаване анализа на специфичните особености на учителската професия, а оттам и за обогатяване на теоретичните концепции и практическите стратегии за базовата учителска подготовка и следдипломната квалификация.

3. Съставен е един специфичен многоизмерен управленско-педагогически профил на гимназиалния учител, „контурите“ на който са очертани от доминацията на величините лидерски стил, стратегия за разрешаване на конфликти, възраст, педагогически стаж, образование и квалификация.

Въпросът, който бихме искали да зададем на докторанта е „В каква степен според Вас лидерските качества на учителите са дарба и в каква степен могат да бъдат развити лидерски умения в процес на обучение и в процеса на придобиване на професионален опит“?

III. Заключение

Въз основа на направения анализ можем еднозначно да заявим, че по своите структура и съдържание дисертационното изследване във висока степен доказва научноизследователската компетентност на автора, съдържа значими научни приноси, и представлява основание за присъждане на образователната и научна степен „доктор по педагогика”.

Рецензент:

(проф. дн Николай Колишев)